بوتوموس قوجانیندا ایگیدلر سن
ایگیدلیکی سن دنیایا گتیرمیسن
آنایوردو یووا میرسان آذربایجان
محمد اشراقی

علامه امینی
دده قورقود
فضولی
خیابانی
شهریار
تربت
شاه اسماعیل
ستارخان
پروین اعتصامی

آتالار سؤزلری

ساخلا کوچوک ،گمیره باش؟!

ایتی اؤلموش چوبانا دؤنوب!

مچید قاپیسی آچیق اولسا دا ایتده ده حیا گره ک!

پو... یئیه ن ایتین قاشیغی گره ک بئلینده اولسون!

ایت موتالدان ال چکیر،موتال ایتدن ال چکمیر!

سؤکمک راحات تیکمک چتیندیر!

او شیطان فعله سی دیر!

ایشله مه ین دیشله مز!

هر نه ایشه ال قویور قیلپی الینده قالیر!

ایش ایچینده گره ک ایش گؤره سن!

بو گونون ایشینی صاباحا قویما!

اولان ایش اولاجاق!

هر نه اکرسن اونو بیچرسن!

بیلمجه لر

بیر کیچیک مزار , دونیانی گزه ر (باشماق))

بیر آینام وار قاپاقلی , دؤرد قیراغی ساچاقلی (گؤز))

بویانی چَپر , اویانی چَپر , ایچینده آتلی چاپار (گؤز))

بویو اوزون سایاقدیر ,صاحیبینه دایاق (قیچلار))

آتدان اوجا , اینکدن آلچاق (یَهَر))

آتلار آی آتلار , هاوادا اوتلار , او هانسی قوشدور , بئلدن یومورتلار (نئهره یاغی , کَره)

آی گئده‌ر ها، ایل گئده‌ر، گئجه ـ گوندوز یول گئده‌ر. نه دیلی وار، نه آغزی، نریلده ر آسلان گئده‌ر. (سو)

آدام دئییل، هئی قاچیر، مئشه دئییل، سس سالیر. (چای)

آلچاجیق قویو، دامبیلدار سویو. (دامجی)

قیاشعرلر

قالمادی

قرینه لر کئچدی دوران دگیشدی ،
پوزولدو قورغولار میزان قالمادی .
زامانا بد گلدی انسان بیج اولدو ،
سید ده مولادا ایمان قالمادی .
ییغیلین دانیشاققلان چکن لر ،
بوستان بئجه ره نلر ،اکین اکن لر،
آنانوو کاغیذا توتون بوکلن لر،
قورتاردی تنباکو سامان قالمادی .
نئجولدو سئربییا، چورونوقوریا؟!
ال –آیاق آلتیندا ایتدی ایطالیا ،
گرمان »بومبا آتدی قان اولدو دونیا
قیریلدی دونیادا انسان قالمادی .
باغلانیب زاوودلار، کسیلیب قندلر ،
قایناییر ساماوار آرتیبدی دردلر،
نییه آغلاماسین یازیق آروادلار،
سؤکولدو دؤشک لر،یورغان قالمادی

ایستی یووا

آتا،قوشلار اوشومور
بو شاختالی هاوادا ؟
آی قیزم گیزله نیبلر
اونلار ایستی یووادا .
آتا،بس آغ دووشانلار؟
گیزله نیبلر اونلار دا
قشنگ کؤریه قوزولار
هاردا قالیبلار ،هاردا ؟
بس یاشیل باش اؤرده کلر ،
نیه اوزمور گؤللرده ؟
یقین ایندی جیرانلار
دؤنوب قالیب چؤللرده ...
اونلاین دا آی بالا ،
ایستی یووالاری وار.
آتا،سولارین اوسته
اوچور غریبه قوشلار
قاغایی دیر، آی قیزیم

قارا مجموعه شیخ صفی الدین اردبیلی

دکتر حسین محمدزاده صدیق

بؤلوم ۷ .
مزکی النفوس

۱–۷ . مزکی النفوس رساله سی حاققیندا
بو اثرین تدوین ائدیلمه سی اشرف اوغلو عبدالله رومی یه منسوبدور . او، ۸۷۰ –نجی ایلده وفات ائتمیشدر . نشر ائتدیگیمزین متن قونیه کتابخاناسیندا ساخلانیلان ۵۴۵۲ ساییلی الیازمانین ،فاخر ایز طرفیندن نشر ائدیلن بؤلوملریندن آلینمیشدر .
بو اثرده ، باشقا اثرلر کیمی قارا مجموعه لره داخیل ائتمه ایچون یازیلمیشدیر.
اثره طریقت فرمانی آدی دا وئریلیر . اثره ،طالیبلر و مریدلر ایچون شیخ صفی الدین اردبیلی نین دیلیندن یازیلمیشدیر .
اثرین بیر یئرینده شیخ صفی نین، مولوی رومی نین مثنویسینه یازدیغی شرحدن سؤز گئدیر و همین کیتابدان بیر حصه نقل اولونور. شیخ صفی نین تورکجه یازدیغی المثنوی کیتابی حله تاپیلمامیشدیر .
اثرین بیر یئرینده شیخ صفی نین، مولوی رومی نین مثنویسینه یازدیغی شرحدن سؤز گئدیر و همین کیتابدان بیر حصه نقل اولونور. شیخ صفی نین تورکجه یازدیغی المثنوی کیتابی حله تاپیلمامیشدیر . ،بورادا ذکر اولونان حصه ، بو باخیمدان اهمیت داشییر.
بیر باشقا یئرده «تحقق شیخ صفی »عنوانلی بیر حصه گلیر. بو حصه ده ظاهیرا بعضی قایناقلاردا آدی چکیلن شیخ صفی نین «تحقیقیات »کیتابیندان آلینمیشدیر .
قارا مجموعه لرده تحقیق بؤلوملری یئنه ده واردیر و بو مسأله نین داهادا دریندن اینجه لنمه سینه احتیاج دویولور. رساله بئله باشلاییر:
«ای عزیز! بو طریقت فرمانی شیخ صفی حضرتلری –قدس سره العزیز –ین سؤزلریدیر . بو طریقت عروس ،مزکی النفوس آدلانیر و اونو اوخو ،بیلگین شیخ حضرتلری نه بویورموشدور.»
.7-2دونیا محبتی
ای عزیز ! بو دونیایا هر کیم کؤنول وئریب ،جمع ائتمگه مشغول اولدوسا ،آخر پشیمان اولوب ، پشیمانلیق داشیله آنجا دؤیدو . ولاکین سونراکی پشیمانلیق کیشیه فایدا وئرمز .بو گون بوندا فورصت الده وار ایکن ،عؤمور سنیله وار ایکن ،جهد ائله بو مورداری آییرتلاشی گؤر کؤنلونو بوندان گؤتورو گؤز و اول دونیا جمع ائدنلری و دونیا یولونا عمر چورودنلری گؤزتمه .
سن اونلاری گؤزت کیم سونلاری نه یه واردیر ؟اول ار گیبی ییغدیقلاری مال،نئجه تار و مار اولورا داغیلیب وارئلر أوله شیب کندی واریب ،عذابین –حسابین چکر .
آردی وار

آشنایی بیشتر با مشاهیر آذربایجان

همام تبریزی (شاعر)

ادامه از شماره قبل و....

همام تبریزی و معاصرانش

همام تبریزی از شاعرانی محسوب میشد که غزل های او در میان معاصران سعدی، تحت تأثیر شیوایی قرار می گرفت و به همین علت مانند سیف فرغانی که معاصر وی بود، بعضی از غزل هایش را می سرود اما این کار، مانع از ابتکارات او در اشعارش نشد. بنابراین همام تبریزی با بهره مندی از محضر بزرگان علم و ادب روزگارش به جمع علما و عارفان زمانه اش وارد شد؛ به همین خاطر او در علم و عرفان نسبت به شاعری سبقت گرفت.
او از ارزش و اهمیت بسیاری در بین شاعران معاصرش برخوردار بود؛ بگونه ای که عبید زاکانی دو مرتبه از نام او در عشاق نامه اش استفاده کرده است و به نقل دو غزل از او پرداخته است.

درگذشت همام تبریزی

همام تبریزی، فوت شده ی سال ۷۱۴ هجری قمری در تبریز میباشد و اینک آرامگاه او در مقبرهٔ الشعرای تبریز قرار دارد.

آثار همام تبریزی

دیوان
همام تبریزی دارای یک مثنوی با موضوع تحقیق و تهذیب میباشد که بر وزن حدیقه سنایی است. از خصوصیت های ابیات این مثنوی که به پانصد بیت می رسد؛ می توان به محکم و منتخب و استوار بودن آن اشاره کرد.
مثنوی صحبت نامه
مثنوی صحبت نامه از دیگر آثار همام تبریزی به شمار می رود.

آشنایی با شهر تبریز

ادامه از شماره قبل و...
پس از اسلام
در زمان فتح آذربایجان به دست اعراب در سال ۲۲ هجری، آن‌گونه که در کتاب فتوح‌البلدان بلاذری آمده، توجه سپاه اعراب بیش‌تر متوجه شهر اردبیل بوده و حتی نامی از تبریز در فهرست شهرهایی که مرزبان پارسی از آن‌ها سربازگیری کرده بود، نیامده‌است. چنین پیدا است که تبریز همان‌گونه که فاستوس بیزانسی اشاره کرده، در سده چهارم میلادی ویران شده بود و در زمان حمله اعراب، قریه‌ای کوچک بیش نبوده‌است.
پس از فتح آذربایجان، گروهی از اعراب در آذربایجان ساکن شدند. در زمان خلافت منصور عباسی (۱۵۸–۱۳۶) و در حدود سال ۱۳۷ هجری، مردی به نام رَوّاد از قبیله اَزْد از قبایل مشهور یمن در تبریز مسکن گزید و پسران او اقدام به ساخت نخستین دیوار شهر کردند.
به گفته یاقوت حموی، تبریز قریه‌ای بود تا آن‌که رواد ازدی در زمان متوکل عباسی به آن درآمد. پس از رواد، پسرش وجنا با برادرانش در آن‌جا قصرها ساختند و گرد شهر دیوار کشیدند. سپس مردم به آن شهر درآمدند.
نویسندگانی مانند ابن خردادبه،احمدبن یحیی بلاذری و طبری، تبریز را در بین شهرهای کوچک آذربایجان نام برده‌اند.[۲] درحالی که مطهر بن طاهر مقدسی شهر را تحسین کرده و هم‌عصر او ابن حوقل (حدود ۳۶۷ هجری) تبریز را آبادتر از اغلب شهرهای کوچک آذربایجان می‌شمارد.
تبریز از نیمه نخست سده سوم هجری روبه گسترش نهاد و اهمیت آن در منطقه آذربایجان به اندازه‌ای بود که متوکل عباسی پس از زمین لرزه سخت و ویرانگر تبریز در سال ۲۴۴ هجری، بی‌درنگ فرمان بازسازی شهر را صادر نمود. این شهر که در دوره فرمانروایی ابومنصور وهسودان روادی روبه گسترش و آبادانی نهاده بود، در اثر زمین لرزه سال ۴۳۴ هجری مجدداً به‌شدت آسیب دید.
ادامه دارد

گؤی مینجیخ

گئچمیش سایی نین آردی و...
– گؤی مینجیخ, بیرز او یانا یات.
بئله–بئله کیشی گؤی مینجیغی, گؤی مینجیخ دا آروادی ایتلیه–ایتلیه او قدر آپاردی کی, بیردن آروات شاپپیلتینان دوشدو سویا. تئز گؤی مینجیخ قیشقیردی:
– آی عمی, قویما, آروات دوشدو سویا.
های–هارای دوشدو. آرواد بوغولدو. قالدی بیر کیشی, بیر ده گؤی مینجیخ.
کیشی آروادی–ذادی دا یادیننان چیخاردیب اوز هایینا قالدی.
سحر آچیلدی. گؤی مینجیخ بؤیوک بیر قازانی سوینان دولدوروپ قویدو اوسته. شاخ‌دان–شوول‌دن ۱ آلتینا باسیب شاققیر–شوققیر قایناتدی.
ائله کی, سو تامام قایینادی, دئدی:
– عمی جان, بیلیرم, چوخ‌دان چیممیرسن, ایندی سویون, سنی چیم‌دیرجییهم.
کیشی نه قدر یالواردی, گؤی مینجیخ باخمادی. بینی لوت سویوندوروپ,
قازانی قاینایا–قاینایا تؤکدو بینین باشینا, دیریگؤزدو بیشیریب اولدوردو.
سورا قاییتدی آناسینین یانینا.
او یئدی–ایشدی, یئره کئچدی, سیز ده آددیین دؤوره کئچین.
آردی وار

سویا

آرخیندا آخان هر سویا قوربان اوللام،
خاصیتین اود! یولوندا جاندان اوللام.

هر تاپدادیغین تورپاغا اوللام بیر قول،
عطرینله گلن یئللره حئیران اوللام

طنزشاعرلریمیز

حسین عدلی پور

اشعار برگزیده از طنزپردازانی که متاسفانه نتوانستیم به شرح زندگانی و فعالیت های ایشان در برخی موارد به نام و مشخصات کاملشان دست یابیم .

جاوانلیق ایله قوجالیق

جاوانلیق مستیندن گئج اویانمیشام
قوجالیق سوستوندان برک دایانمیشام
حرام –حلال دیلده واسا آغلارام
ایندی بو احواله اورک داغلارام
بو فانی دونیانین چوخدو زحمتی
چوخ ایشله دیم گؤردوم یوخدو لذتی
چالیشماقدان منیم عؤمروم قورتولدو
یاواش یاواش دونیا قارانلیق اولدو
عدلی پورام سؤزوم یئتدی تمامه
ارادتیم وار اون ایکی ایمامه

***قایناق:۶۰۰شاعردن طنز شعرلر کتابی**

آذربایجان ادبیات تاریخینه بیرباخیش

فصل ۲
۱۷–۱۶–جی عصرلر آذربایجان ادبیاتی

گئچمیش سایی نین آردی و...
۱۸–جی عصرده آذربایجان ادبیاتی نین انکشافی یاواشلادی . لاکین تورک دیلینه عاید تدقیقلر داوام ائتدی . نادر شاهین منشی و تاریخچیسی میرزا مهدیخان استرآبادی نین یازدیغی «سنگلاخ »آدلی بؤیوک تورک–فارس لغتی بو دؤرده تورکه نین اهمیتینی گؤسترن بیر اثر دیر. بو اثرین «مبانی الفغه »آدلی ایلک حیصه سی مختلف ادبی تورک لهجه لری (جیغاتای ،آذری ،عثمانلی باره سینده مقایسه لی معلوماتی احتوا ائدن بیر گرامئرامردیر.(Denison Ross)طرفیندن ۱۹۱۰ Bibliothecaکلیاتی آراسیندا چاپ ائدیلمیشدیر.)
بو اثرده مختلف تورکمن و اؤزبک لهجه لری نین،فرقلی اولماقلا یاناشی، بیر کؤکدن گلدیکلری ،عثمانی و جیغاتای لهجه لری آراسیندا بعضی بنزرلیلرین سببلری و بلاخره عثمانلی و آذری تورکجه سی نین اورتاق گرامئر خصوصیتلری بیان ائدیلمیشدیر .
میرزا مهدیخان بؤیوک بیر تاریخچی اولدوغو ایله یاناشی بیر تدقیقاتچی و دیلچی (تورکولوق)اولدوغو دا سون ایللرده ساموئیلوویچ A.NSamoylovicطرفیندن گؤستریلمیشدیر .
(میرزا مهدیخان ،۱۸–جی عصر تورکولوقو –باکی –۱۹۲۷).
صفویلرین سون ایللریندن ۱۸–جی عصرین سونونا قدر ایران ادبیاتی اوچون اولدوغو کیمی آذری ادبیاتی اوچون ده دورغونلوق دؤرودور. بو دؤرده فارس ادبیاتیندا هاتف اصفهانی دن باشقا بیرینجی درجه لی شاعره راسلاناندیغی کیمی آذری شاعرلری آراسیندا دا بیر نئچه نوحه و مرثیه شاعریندن باشقا مهم بیر شخصیت ظهور ائتمه میشدیر . یالنیز قوزئی آذربایجان و داها دوغروسو قافقاز بولگه سی بو قاعده دن مستثنا دیر.
۱۸–جی عصرده موللا پناه واقف و دادی کیمی بؤیوک شاعرلر قوزئی قافقاز (آذربایجان)دا آذری ادبیاتینا استقامت وئرمیشلر کی بونلاردان ایره لی بحث ائده جه ییک. بو عصرده آذری تورکجه سینده شعر یازان شاعرلریمیز بونلاردیر:
نظام الدین توفار قانلی :اهل بیته عاید مخمس شکلینده مرثیه لریله مشهور اولوب و ۱۱۷۰ ه ق ده وفات ائتمیشدیر .
سید فتاح مراغه ای :فارسجا و تورکجه شعر یازمیش ،تخلصو «اشراق »دیر. فارسجا مثنویسی ریاض الفتوح دان باشقا تورکجه شعرلری، مثنوی و مرثیه لریله معروف اولموش و ۱۱۷۵ هجرده ماراغا شیخ الاسلامی ایکن وفات ائتمیشدیر.
حاجی خداوئردی :خوی شهریندن اولوب،تخلصو تائب دیر و تورکجه،فارسجا شعرلر و تورکجه مرثیه لر یازمیش و ۱۲۰۱ هجریده وفات ائتمیشدیر.
توپچی :نادر شاه اوردوسوندا توپچولوق ائتدیگی اوچون بو تخلصو آلمیشدیر .
نشئه تبریزی :صفویلرین سون دؤرونده یئتیشمیش و نادرشاه دؤرونون ان تانینمیش شاعری دیر. ۱۱۵۵–۱۱۵۳ ه ایللرینده نادرشاه نجفده حضرت علی (ع)حرمی نین گونبزینی تعمیر و تزئین ائتدیگی واخت نشئه تبریزی بونا تورکجه تاریخ سؤیله میشدیر :
بو شعر نجفده حضرت علی (ع)نین حرمی نین قاپیسی نین اوستونده یازیلمیشدیر .ایگیرمی سگگیز بیتدن عبارت اولان بو قصیده دن بورادا بئش بیتنی نقل ائدیریک:

شه جم حشمت دارا درایت نادر دوران
کی تخت دولت جمشیده وارثدور جهان اوزره
بدخشان لعل عمان اینجی سین وئرمیش خراجینده
گونش تک حؤکمی نافذ متصل دریا و کان اوزره
چکیلمز کهکشانین یایی تک نقاش اگر چکسین
مثال قوت بازوی اقبالین کمال اوزره
بلند اقبال اولان اعدالربینده سربلند ایستر
مکرر ایله میش دوشمنلرین باشین سنان اوزره

******

جوابین نشئه اولدی مصرع تاریخ اتمامه
عدد بیل مهر ساکن دور مطاف انس و جان اوزره

آردی وار